

MAŁY LEKSYKON PTAKÓW

ZIMOWE ZWYCZAJE

„Ptak”

Na gałązce usiadł ptak:
Zaszcebiotał, zatrzepotał,
Ostry dzióbek w piórka otarł,
Rozkołysał cały krzak.

Potem z świrem frunął w lot!
A gałązka rozhuściana
Jeszcze drży, uradowana,
Że ją tak rozpląsał trzpiot.

Julian Tuwim

PTAKI

Ptaki – gromada stałocieplnych zwierząt z podtypu kręgowców. Jest najbardziej zróżnicowaną spośród gromad kręgowców lądowych – istnieje około 10 tys. gatunków ptaków, które zamieszkują ekosystemy na całym świecie. Ich wielkość waha się od 5 cm u koliberka hawańskiego do 2,7 m u strusia.

PTAKI W POLSCE

W Polsce żyje w stanie dzikim 421 gatunków, z czego 236 lęgowych. Pozostałe gatunki, to ptaki u nas zimujące, sporadycznie zalatujące lub migrujące przez teren Polski. Mamy u siebie przedstawicieli aż 17 rzędów gromady ptaków.

WĘDRÓWKI PTAKÓW

- Ptasie wędrówki uznawane są za jedno z najbardziej fascynujących zjawisk w przyrodzie. Choć naukowcy od wieków próbują zrozumieć i wytłumaczyć ten fenomen, dotychczas nie został on w pełni opisany, a migracje niektórych gatunków wciąż owiane są tajemnicą.
- Najważniejszym powodem, dla którego wiele gatunków ptaków wylatuje na okres zimowy do ciepłych krajów są sezonowe ograniczenia w dostępie do pożywienia, a latem do terenów lęgowych.

- Podczas długiej wędrówki, ptaki posługują się różnymi metodami orientacji w terenie. Kluczową rolę w wyznaczaniu kierunku lotu odgrywa słońce, gwiazdy oraz umiejętność odczytywania pola magnetycznego Ziemi.
- Wiele popularnych w Polsce gatunków ptaków, wylatuje na czas zimy do Afryki. Robią tak m.in.:

JASKÓŁKA DYMÓWKA

- **rodzina:** *jaskółkowate*
- Długość ciała: 17-23 cm. Niewielki, smukły ptak o granatowo połyskującym czarnym wierzchu ciała i białawym lub jasnopomarańczowym spodzie. Gardło i czoło rdzawe, oddzielone od piersi czarną przepaską. Skrajne sterówki wydłużone, przez co ogon jest głęboko rozwidlony. Dymówka jest powszechnie znanym ptakiem, gdyż najczęściej gniazduje w zabudowaniach ludzkich. Nocuje w wielotysięcznych skupieniach w trzciniowiskach.

BOCIAN BIAŁY

- **rodzina:** *bociany*
- Długość ciała: 100-115 cm. Powszechnie znany i lubiany ptak o białym upierzeniu z czarnymi lotkami oraz długimi czerwonymi nogami i dziobem. W Polsce zamieszkuje co czwarty bocian na świecie. Bociany budują jedne z największych gniazd mogących osiągać do 2 m wysokości i 1,5 m średnicy. Czasem gniazduje kolonijnie, natomiast rzadko z dala od osad ludzkich.

MUCHOŁÓWKA BIAŁOSZYJA

- **rodzina:** *mucholówkowate*
- Długość ciała: 13-14 cm
- Podobna do znacznie pospolitszej mucholówki żałobnej. Ubarwienie samca w szacie godowej czarno-białe, ale w odróżnieniu od mucholówki żałobnej ma białą obrożę, większe lusterka na skrzydłach i plamkę na czole oraz białawą plamę na kuprze. Samica jest nieco jaśniejsza z szarą obrożą i kuprem.
- Mimo pstrego ubarwienia mucholówka białoszyja nie rzuca się w oczy. Śpiewa dość prostą piosenkę złożoną z kilku powtarzanych zgrzytliwych dźwięków.

ORLIK KRZYKLIWY

- **rodzina:** *jastrzębiowate*
- Orlik krzykliwy zajmuje rewiry obejmujące zarówno stare drzewostany, jak i podmokłe tereny, na których żeruje. Ptak drapieżny większy od myszołowa o długich, równowąskich skrzydłach i dość krótkim ogonie. Ubarwiony brunatno, w locie pokrywy skrzydłowe jaśniejsze od lotek. Poluje na stosunkowo drobne zwierzęta, których wypatruje z wysokiego posterunku lub też chwytą je na piechotę. Choć jest najliczniejszym z orłów, jego rozmieszczenie w kraju jest bardzo nierównomierne.

GĘGAWA

- **rodzina:** *kaczkowate*
- Długość ciała: 75-90 cm. Duża gęś o szarobrunatnym ubarwieniu z różowymi nogami i dziobem. W locie ma jasnopopielate pokrywy skrzydeł, co odróżnia ją od przelotnej u nas gęsi zbożowej. Od niej wywodzą się gęsi domowe. Gęgawy tworzą pary na całe życie. Po lęgach odbywają pierzenie i wówczas wymieniają jednocześnie wszystkie lotki, tracąc zdolność do lotu. Więż rodzinna utrzymywana jest aż do wędrówki.

SŁOWIK SZARY

- **rodzina:** *drozdowate*
- Długość ciała: 16-18 cm. Oba gatunki słowików występujących w naszym kraju są do siebie bardzo podobne, a ich polskie nazwy dobrze odzwierciedlają różnice w odcieniu brązowego ubarwienia. Przez Polskę przebiega granica zasięgu obu gatunków: w zachodniej połowie kraju występuje słownik rdzawy, a we wschodniej słownik szary. W pasie przebiegającym od Pomorza do Małopolski można spotkać oba gatunki. Najłatwiej rozpoznać je po niezwykle urozmaiconym, melodyjnym i donośnym śpiewie, lecz wymaga to dobrej znajomości obu głosów.

CYRANKA

- **rodzina:** *kaczkowate*
- Cechy charakterystyczne: Długość ciała: 36-41 cm. Niewielka kaczka, wyraźnie mniejsza od krzyżówki. Kaczor łatwo rozpoznawalny po brązowej głowie z długą, białą brwią. Wierzch skrzydeł niebieskawy. Z grzbietu zwisają lancetowate pióra. Samica brązowo plamkowana z ciemnymi paskami na głowie. Cyranka jest kaczką związaną z podmokłymi łąkami i w związku z ich osuszaniem zanika na wielu obszarach.

PTAKI ZIMUJĄCE W POLSCE

- Niektóre gatunki ptaków, w zależności od regionu, odległości lasu czy łąk, można spotkać częściej lub rzadziej. Co ważne, z uwagi na małą liczebność, większość z nich to gatunki objęte ochroną, które szczególnie warto dokarmiać. Należy więc wiedzieć, co jedzą ptaki zimujące w Polsce, ponieważ błędy popełniane podczas karmienia mogą być przyczyną wielu problemów, a nawet śmierci poszczególnych okazów.

WRÓBEL ZWYCZAJNY

- Wróble zwykle mieszkają tam, gdzie ludzie. Choć chętnie osiedlają się w mieście, najbardziej lubią tereny rolnicze, na których nie brakuje im pożywienia. Od 1995 roku, wróbel zwyczajny wpisany jest na listę gatunków objętych ścisłą ochroną (dane z 2015 roku potwierdzają, że ich liczba w Polsce znacznie spadła), dlatego warto je wspierać zimą i dokarmiać **łuskanym słonecznikiem, prosem i drobną kaszą.**

SIKORKA BOGATKA

- Sikorka to jeden z najpopularniejszych gatunków ptaków, zimujących w Polsce. To właśnie ona często gości na **plastrach słoniny**, wywieszanych w karmnikach i na drzewach. Zimą, sikorki warto dokarmiać także **kulami tłuszczowymi** oraz **ziarnami słonecznika i innych roślin oleistych**.
- Należy pamiętać również o tym, że przyczyną ptasich niedomagań może być niepozorny, a jednak szkodliwy kawałek tłustej wędzonki jak np. słony kawałek boczku lub szynki. Po ich zjedzeniu, sikorkom doskwiera pragnienie, którego nie potrafią zaspokoić śniegiem czy lodem.
- Choć bogatki licznie występują na terenie całej Polski, objęte są ścisłą ochroną gatunkową.

GIL

- Gil zwyczajny to kolejny gatunek ptaków zimujących w Polsce, objętych ścisłą ochroną. Niegdyś gniazdował jedynie w górach, ale zimą można je spotkać również w pobliżu miast, głównie wówczas gdy poszukują pożywienia. Co ciekawe, do Polski przylatują także osobniki z zimniejszych części Europy. Warto dokarmiać je **ziarnami słonecznika**, które dostarczają im dużo niezbędnego tłuszczu, a także **rodzynkami**.

DZIĘCIOŁ DUŻY

- Dzięcioł duży to ptak zimujący w Polsce wielkości zbliżonej do drozda, objęty ścisłą ochroną gatunkową. Ma czarne zabarwienie grzbietu, wierzchu głowy, kupra oraz skrzydeł. Cechą charakterystyczną u samców jest czerwona plama z tyłu głowy, czerwona część podbrzusza oraz biały kołnierzyk i białe pasy na skrzydłach. Warto dokarmiać je **ziarnami słonecznika** lub **kawałkami niesolonej słoniny**, przy czym należy pamiętać o tym, aby nie wisią dłużej niż 2 tygodnie.

JEMIOŁUSZKA

- Jemiołuszki to ptaki, występujące w Polsce przelotnie - jedynie w okresie zimy, ponieważ latem zamieszkują w lasach Skandynawii i Rosji. Jako gatunek z Północy, nie znają dobrze człowieka, w związku z czym nie są zbyt płochliwe. Jemiołuszki uwielbiają **jarzębinę, głóg, dziką różę oraz kalinę**. Chętnie jedzą **jagody, porzeczki i winogrona**.
- Co ciekawe, jako jeden z nielicznych gatunków ptaków, chętnie zjadają owoce jemioli, która jest pasożytem często spotykanym na wielu drzewach i owocuje jedynie zimą. Jemiołuszka to ptak zimujący w Polsce, który objęty jest ścisłą ochroną gatunkową.

KOS

- Kosy to czarne ptaki z charakterystycznym – pomarańczowym lub żółtym dziobem. Można je spotkać nie w samych karmnikach, lecz w bezpośrednim ich otoczeniu, gdyż żywią się głównie na ziemi. Choć kosy z reguły odbywają dalekie wędrówki w poszukiwaniu cieplejszego schronienia, populacje miejskie i ze stałym dostępem do pokarmu mogą pozostać na zimę w Polsce. Kosy można dokarmiać **przekrojonymi kawałkami jabłek, moreli i owocami czarnego bzu, jarzębiny, porzeczek, jagód, aronii, a także rodzynekami i krojonymi daktylami**. Unikać natomiast należy podawania suszonych owoców, które pęcznieją w tzw. wolu i w przypadku zjedzenia zbyt dużej ilości, mogą stanowić realne zagrożenie dla życia ptaków. Kosy objęte są ścisłą ochroną gatunkową.

ŁABĘDŹ NIEMY

- Zimą, na terenie Polski można spotkać również **łabędzie i kaczki** – warto je dokarmiać drobno pokrojonymi warzywami i specjalnym granulatem, przeznaczonym dla ptaków wodnych. Można je również dokarmiać chlebem, ale wyłącznie świeżym i rozdrobnionym, który jest dla nich jedynie uzupełnieniem pokarmu.

KRAINA TYSIĄCA BOCIANÓW

https://www.youtube.com/watch?v=APwS8Wy_e98

MATERIAŁY POZYSKANE ZE ŹRÓDEŁ:

- <https://ogrod.ptakipolskie.pl/ogrod-na-ptak/ptaki-w-ogrodzie/>
- <http://wiersze.bfcior.pl/julian-tuwim.php?show=ptak>
- <https://animalistka.pl/2018/02/10/top-10-najbardziej-kolorowych-polskich-ptakow/>
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ptaki>
- <https://www.medianauka.pl/ptaki-polski>
- <https://www.sklepogrodniczy.pl/blog/ptaki-zimujace-w-polsce-ktore-ptaki-zostaja-na-zime>
- <http://ptaki.info/dym%C3%B3wka>
- <https://kobieta.onet.pl/ptaki-zimujace-w-polsce-rozpoznasz-je-quiz/jhxzz78>
- https://www.youtube.com/watch?v=APwS8VWy_e98